

Sjukdomar och status i kyrkböcker

Av. Annas Släktforskning

I gamla kyrkböcker hittar man ibland information om hälsa, sjukdom och social ställning. Dessa anteckningar kan ge värdefulla ledtrådar om dina förfäders liv, men det är viktigt att förstå termerna i historisk kontext, de betyder ofta något helt annat än idag.

Sjukdomar och hälsa i kyrkböcker – exempel och kommentarer

Term	Exempel från kyrkbok	Kommentar / Tolkning
Idiot	Nils Andersson, idiot sedan barndomen, Bygden 1795	Person med medfödd eller tidig mental funktionsnedsättning; noteringen visar behov av omsorg och påverkar arbetsfördelning i familjen.
Sinnessjuk	Lars Pettersson, sinnessjuk, Västerbyn 1788	Person med psykisk sjukdom eller störning; kunde bo hemma, på hospital eller hos släktingar.
Sjuklig	Anders Persson, sjuklig sedan 1790, Stora Gården	Kroniskt sjuk eller svag; begränsad arbetsförmåga, påverkar familjens liv.
Långvarig sjukdom	Karin Svensdotter, långvarig sjukdom, 1785	Sjukdom under lång tid; kan ge ledtråd om barn och tjänstefolks ansvar.
Spetälsk / Lepra	Per Larsson, spetälsk, 1775	Smittsam sjukdom; noterades noggrant i kyrkböcker, ofta med särskilda åtgärder eller isolering.
Tärande sjukdom	Brita Andersdotter, tärande sjukdom, 1780	Sjukdom som gradvis försvagade personen; påverkar arbetsfördelning och familjens ekonomi.
Blind	Anna Nilsson, blind, 1765	Oförmåga att se; noterades eftersom det ofta påverkade arbete och social status.
Döv	Erik Svensson, döv sedan födseln, 1770	Påverkade kommunikation och arbete; viktigt för förståelse av familjens liv.

Term	Exempel från kyrkbok	Kommentar / Tolkning
Fysisk handikapp	Per Johansson, handikappad i benen, 1780	Noteras när det påverkar arbete; ibland särskilda bostäder eller hjälpmedel.
Äldre och svag	Karin Andersdotter, gammal och svag, 1795	Vanligt i slutet av livet; noterat för att visa behov av stöd.

Exempel från kyrkböcker:

1. Stora Gården, 1792

Anders Persson, bonde, sjuklig sedan 1790

Karin Svensdotter, hustru

Barn: Erik, född 1778, dräng; Anna, född 1780, piga

Kommentar: Anders Persson kunde inte arbeta fullt ut p.g.a. sjuklig, barn och tjänstefolk tog större ansvar.

2. Bygden, 1795

Nils Andersson, född 1760, idiot sedan barndomen

Kommentar: Nils bodde kvar hos föräldrarna hela livet och kunde inte delta fullt ut i gårdens arbete. Noteringen visar på hans behov av omsorg och påverkar förståelsen av familjens livssituation.

Tolkning:

- "Idiot" användes som medicinsk/social beteckning på personer med medfödd eller tidig mental funktionsnedsättning.
- Det var ingen nedsättande bedömning enligt dagens mått, utan ett sätt för prästen att dokumentera personens behov och situation.
- Genom att notera detta kan du förstå varför vissa familjer hade fler vuxna som arbetade eller varför barn och tjänstefolk fick ta större ansvar.

Social status i kyrkböcker – exempel och kommentarer

Term	Exempel från kyrkbok	Kommentar / Tolkning
Bonde	Anders Persson, bonde, Stora Gården, 1750	Ägde eller brukade jord, central i byns ekonomi och samhälle.
Hemmansägare / Landbo	Nils Persson, hemmansägare, Österby, 1780	Ägde och brukade eget hemman, högre ekonomisk status än torpare.
Torpare	Erik Johansson, torpare, Lilltorp, 1790	Arrenderade torp, skyldig att arbeta på huvudgården, begränsad ekonomisk status.
Dräng	Per Nilsson, dräng, Stora Gården, 1785	Manligt tjänstefolk som hjälpte till på gården; ofta unga män.
Piga	Anna Svensdotter, piga, Stora Gården, 1785	Kvinnligt tjänstefolk; hushåll och jordbruk, ofta unga kvinnor.
Fattig / Arbetslös	Maja Andersdotter, fattig, Västerbyn, 1795	Saknade fast försörjning, kunde få stöd från socknen.
Adoptivbarn / Fosterbarn	Olof Nilsson, fosterbarn hos Erik Johansson, 1782	Barn uppfostrat av annan familj; viktigt för familjerelationer och arv.
Kvarnstensägare	Per Larsson, kvarnstensägare, Bygden, 1775	Ägde och drev kvarn; visar ekonomisk nivå och lokal betydelse.
Handelsman	Johan Pettersson, handelsman, Bygden, 1788	Handel med varor, ofta kontakt med byns invånare; viss social status.
Smed	Lars Eriksson, smed, Västerby, 1780	Hantverkare; centralt yrke i byn för verktyg och reparationer.
Klockare	Anders Nilsson, klockare, Hembygden, 1755	Skötte kyrkklockor och undervisning; respekterad position.
Soldat	Erik Larsson, soldat vid rote 12, 1780	Militära skyldigheter, bostad via indelningsverket, viss status i byn.
Båtsman	Per Eriksson, båtsman vid rote 5, 1772	Sjömilitär; liknande status som soldat, ofta lokal anknytning.
Torpare / Lilla torpet	Karin Andersdotter, torpare, 1790	Kan indikera särskilt litet torp, ekonomiskt sämre villkor än större torpare.
Tjänstefolk, ej specificerat	Johan Svensson, tjänstefolk, 1785	Generell term när exakt roll (piga/dräng) inte anges.

Exempel från kyrkbok:

1. Stora Gården, 1785

Anna Svensdotter, piga, 16 år, inflyttad från Lilltorp

Per Nilsson, dräng, 18 år, född på gården

Kommentar: Ungt tjänstefolk som arbetade med hushåll och jordbruk. Visar familjens behov av extra arbetskraft och ungdomarnas livsvillkor.

2. Lilltorp, 1790

Erik Johansson, torpare, gift med Brita Andersdotter

Kommentar: Torparen arrenderade en liten gård eller torp från en större gård, ofta med skyldighet att arbeta på huvudgården. Indikerar begränsad ekonomisk status men egen bostad.

Tips för att tolka

1. **Tänk historiskt** – ordens betydelse har förändrats över tid.
2. **Kontrollera flera källor** – husförhörslängder, mantalslängder och bouppteckningar kan ge mer kontext.
3. **Var försiktig med slutsatser** – ord som "idiot" eller "sinnessjuk" säger inget om personens livskvalitet eller talanger.
4. **Notera alla uppgifter** – även små kommentarer kan ge viktiga ledtrådar.

Praktiska tips

- Skapa en egen tabell över sjukdomar och status i din släkt, med år och källreferens.
- Fokusera inte bara på ord som verkar negativa, de kan ge värdefull historisk information.
- Kombinera med andra uppgifter som yrke, bostadsort och familjeförhållanden för full förståelse.

Jag heter Anna och jag driver Annas Släktforskning. Jag har arbetat med släktforskning i många år och brinner för att göra det enkelt och roligt för alla att hitta sina rötter.

Jag har skrivit handboken *Nyckeln till ditt förflutna*, boken *När spåren tar slut*, skapat en släktforskningsdagbok, mallar, två onlinekurser samt flera olika informationshäften. Mitt mål är att hjälpa både nybörjare och mer erfarna släktforskare att upptäcka sina släkthistorier,

Besök gärna min hemsida och Facebooksida

- Hemsida: www.annasslaktforskning.net
- Facebook: Annas Släktforskning

Har du fått smak på släktforskning så finns det mer att upptäcka

Lycka till!